

Correctievoorschrift HAVO

2022

tijdvak 2

maatschappijwetenschappen

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
  - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
  - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
  - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
  - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
  - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
  - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Als het antwoord op een andere manier is gegeven, maar onomstotelijk vaststaat dat het juist is, dan moet dit antwoord ook goed gerekend worden. Voor het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examiner en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*
Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

NB Bij veel vragen kent het correctievoorschrift twee onderdelen: 'een juist antwoord bevat' en 'voorbeeld van een juist antwoord'. Het 'een juist antwoord bevat' is bepalend voor de toekenning van scorepunten. Het 'voorbeeld van een juist antwoord' is volgens de examenmakers het meest voor de hand liggende antwoord. Als er sprake is van een vakinhoudelijk correcte toepassing van de criteria van 'een juist antwoord bevat', moeten aan antwoorden die afwijken van het voorbeeldantwoord scorepunten worden toegekend.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 1 Buurtpreventie-apps

---

1 maximumscore 1

Een juist antwoord bevat een uitleg dat het gebruik van buurtpreventie-apps past bij de confessionele stroming, met een toepassing van een confessioneel uitgangspunt en gebruik van informatie uit de inleiding van de opgave waarin dit uitgangspunt te herkennen is.

voorbeeld van een juist antwoord:

Het gebruik van buurtpreventie-apps past bij het confessionele uitgangspunt dat onveiligheidsvraagstukken zo veel mogelijk worden opgelost door samenwerking tussen burgers, zoals gebeurt als burgers elkaar informeren over verdachte situaties in de buurt.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

2 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een redenering dat door het gebruik van buurtpreventie-apps burgers kunnen samenwerken, met:

- een toepassing van het vormen van relaties / afstemmen van handelen uit de omschrijving van het kernconcept samenwerking en informatie uit tekst 1 die deze redenering ondersteunt 1
- een toepassing van een gemeenschappelijk doel uit de omschrijving van het kernconcept samenwerking en informatie uit tekst 1 die deze redenering ondersteunt 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Als een lid van een buurtpreventie-appgroep anderen in de groep informeert dat hij of zij 112 heeft gebeld (r. 38-39), hoeven de anderen dit niet meer te doen. Het handelen van de leden van de buurtpreventie-appgroep wordt dan op elkaar afgestemd 1
- Dit handelen op elkaar afstemmen kan buurtpreventie als een gemeenschappelijk doel hebben (r. 6-7). Er is dan dus sprake van samenwerking 1

3 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een redenering dat het gebruik van buurtpreventie-apps kan bijdragen aan de institutionalisering van buurtpreventie, met:

- een toepassing van een complex van waarden / meer of minder geformaliseerde regels uit de omschrijving van het kernconcept institutionalisering en informatie uit tekst 1 die deze redenering ondersteunt 1
- een toepassing van standaardgedrag patronen uit de omschrijving van het kernconcept institutionalisering en informatie uit tekst 1 die deze redenering ondersteunt 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Het gebruik van buurtpreventie-apps kan gebaseerd zijn op meer of minder geformaliseerde regels, zoals regels over omgangsvormen (r. 26) 1
- Deze regels kunnen leiden tot standaardgedrag patronen die het gedrag bij buurtpreventie van buurtbewoners en hun onderlinge relaties reguleren, bijvoorbeeld dat je een verdachte en alarmerende situatie meldt aan 112 en de anderen hierover informeert (r. 38-39). Dus kan het gebruik van buurtpreventie-apps bijdragen aan de institutionalisering van buurtpreventie 1

Vraag	Antwoord	Scores
4	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een verklaring voor een afname van het aantal inbraken in een wijk door het gebruik van een buurtpreventie-app, met de naam en een toepassing van een theorie die crimineel gedrag verklaart 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • informatie uit tekst 1 die de verklaring ondersteunt 	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens de gelegenheidstheorie kan het aantal inbraken in de buurt verminderen als de sociale bewaking toeneemt ten opzichte van de aanwezigheid van potentiële daders en geschikte doelwitten. Door het gebruik van een buurtpreventie-app kan de sociale bewaking in de buurt toenemen. Hiermee is een afname van het aantal inbraken door het gebruik van een buurtpreventie-app te verklaren 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Uit tekst 1 blijkt namelijk dat de hoofdfunctie van een WABP-groep is elkaar te attenderen op verdachte en alarmerende situaties in de buurt (r. 14-17) 	1
5	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat een uitleg dat het gebruik van buurtpreventie-apps invloed kan hebben op de subjectieve onveiligheid, met:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een toepassing van het begrip subjectieve onveiligheid en informatie uit tekst 2 waarin subjectieve onveiligheid te herkennen is 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een toepassing van het begrip objectieve onveiligheid en informatie uit tekst 2 waarin objectieve onveiligheid te herkennen is 	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Meer bewustzijn van de objectieve onveiligheid (zonder toename van feitelijke misdrijven) kan bij buurtbewoners ertoe leiden dat ze zich onveiligiger voelen (r. 26-28). Je onveilig voelen is de subjectieve onveiligheid 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Volgens het onderzoek kunnen door het gebruik van buurtpreventie-apps namelijk sommige buurtbewoners zich meer bewust worden van feitelijke misdrijven, zoals diefstal van een fiets (r. 28-29). Feitelijke misdrijven zijn de objectieve onveiligheid 	1

Vraag	Antwoord	Scores
6	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een voorbeeld uit tekst 2 bij het begrip politieke bindingen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een redenering dat het gebruik van buurtpreventie-apps de politieke bindingen in de buurt kan versterken, met een toepassing van het begrip politieke bindingen 	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Uit tekst 2 blijkt dat buurtbewoners door het gebruik van buurtpreventie-apps het gevoel hebben contact te hebben met de overheid, bijvoorbeeld omdat ze de wijkagent kennen (r. 16-19) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Als je door gebruik van buurtpreventie-apps de wijkagent leert kennen, kan dit betekenen dat de politieke binding van burgers met de overheid is versterkt. Het gaat hier om politieke bindingen omdat er sprake is van een afhankelijkheid tussen burgers en overheid voor het regelen van collectieve zaken in de buurt 	1
7	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • gebruik van informatie uit regel 41 tot en met 55 van tekst 2 om de eis van representativiteit te illustreren 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat je de conclusie niet kan trekken op basis van het onderzoek van Inholland, met de naam en de toepassing van de eis van representativiteit 	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Het onderzoek van Inholland is uitgevoerd in de stad Rotterdam en niet ook in een landelijke omgeving (r. 50-55) 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • De onderzoekspopulatie hoeft daarmee geen dwarsdoorsnede van de onderzoekspopulatie van heel Nederland te zijn. Je kunt de conclusie dus niet trekken omdat het onderzoek niet representatief hoeft te zijn voor heel Nederland. De representativiteit van de resultaten is niet gegarandeerd 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2 Roken

---

8 maximumscore 3

Een juist antwoord bevat:

- de toename in figuur 1 van het verschil tussen laag- en hoogopgeleiden in het percentage rokers van 25 jaar en ouder tussen 1989 en 2015 1
- een uitleg van het verband tussen het verschil in roken en het verschil in gezondheid 1
- een uitleg dat een toename van het verschil in gezondheid betekent dat de sociale ongelijkheid tussen laag- en hoogopgeleiden is toegenomen, met een toepassing van het kernconcept sociale ongelijkheid 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- In figuur 1 staat dat tussen 1989 en 2015 het verschil tussen laag- en hoogopgeleiden in het percentage rokers van de bevolking van 25 jaar en ouder van hetzelfde opleidingsniveau is toegenomen 1
- Roken is gedrag dat de gezondheid schaadt. Een toename van een verschil in roken tussen laag- en hoogopgeleiden leidt dus tot een toename van het verschil in gezondheid tussen laag- en hoogopgeleiden 1
- Een toename van het verschil in gezondheid naar opleidingsniveau is een indicatie van de toename van sociale ongelijkheid tussen laag- en hoogopgeleiden. Het verschil in opleidingsniveau gaat namelijk gepaard met een ongelijkere verdeling van gezondheid (een schaars en hooggewaardeerd goed) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

9 maximumscore 3

Een juist antwoord bevat:

- een hypothese op individueel niveau/groepsniveau over de relatie tussen opleidingsniveau en roken in de periode 1989-1991, die op grond van figuur 1 verworpen moet worden 1
- het opleidingsniveau als onafhankelijke variabele en een afhankelijke variabele over roken die past bij de hypothese en die met figuur 1 getoetst kan worden 1
- een reden waarom de hypothese verworpen moet worden, met gebruik van informatie uit figuur 1 1

voorbeeld van een juist antwoord op individueel niveau:

- Hoe hoger iemands opleidingsniveau is, hoe kleiner de kans is dat diegene rookt 1
- onafhankelijke variabele: opleidingsniveau
afhankelijke variabele: (al dan niet) roken 1
- De hypothese moet verworpen worden omdat uit figuur 1 blijkt dat in de periode 1989-1991 het percentage van de bevolking van 25 jaar en ouder van laagopgeleiden dat rookt **niet** hoger is dan dit percentage voor middelbaaropgeleiden 1

voorbeeld van een juist antwoord op groepsniveau:

- Onder laagopgeleiden is het percentage rokers hoger dan onder middelbaaropgeleiden 1
- onafhankelijke variabele: opleidingsniveau
afhankelijke variabele: percentage rokers 1
- De hypothese moet verworpen worden omdat uit figuur 1 blijkt dat in de periode 1989-1991 het percentage van de bevolking van 25 jaar en ouder van laagopgeleiden dat rookt **niet** hoger is dan dit percentage voor middelbaaropgeleiden 1

Opmerking

Alleen een scorepunt toekennen als de formulering van de variabelen past bij de hypothese.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

10 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- een uitleg dat in de wijk een cultuur met betrekking tot roken is te herkennen, met een toepassing van het kernconcept cultuur 1
- een voorbeeld van een cultuur met betrekking tot roken uit tekst 3 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- In de wijk heersen met betrekking tot roken opvattingen die de jongvolwassenen uit die wijk hebben verworven 1
- Een voorbeeld is dat roken voor de gezelligheid de enige juiste manier is om te roken (r. 9-13) 1

11 maximumscore 1

Een juist antwoord bevat een redenering dat ouders door socialisatie het rookgedrag van hun kinderen kunnen beïnvloeden, met een toepassing van het kernconcept socialisatie.

voorbeeld van een juist antwoord:

Ouders kunnen in de omgang met hun kinderen een cultuur met betrekking tot roken op hun kinderen overdragen. Als kinderen van deze ouders later zelf gaan roken, kunnen ze deze cultuur hebben verworven en is hierdoor hun rookgedrag beïnvloed. Er is dan sprake van socialisatie.

12 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- het noemen van de functie van ‘verandering van cultuur (van de samenleving en groepen binnen de samenleving)’ / ‘continuering van de cultuur (van de samenleving)’ 1
- een uitleg dat de genoemde functie van socialisatie in deze mediacampagne te herkennen is, omdat door de campagne de cultuur met betrekking tot roken van de samenleving of onder groepen binnen de samenleving kan veranderen / de cultuur van de samenleving met betrekking tot roken (waarin roken als onacceptabel gedrag wordt gezien) voortgezet kan worden 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- In deze campagne is ‘verandering van de cultuur van de samenleving en van groepen binnen de samenleving’ te herkennen, 1
- omdat deze campagne erop gericht is om de cultuur met betrekking tot roken onder groepen die roken als acceptabel gedrag zien, te veranderen. 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

13 maximumscore 1

liberale stroming / liberalisme

eigen verantwoordelijkheid/deregulering/beperkte overheidsbemoeienis

Opmerking

Alleen een scorepunt toekennen als beide antwoorden juist zijn.

Opgave 3 Catalonië

---

14 maximumscore 3

a

Een juist antwoord bevat een uitleg dat in tekst 4 een conflict te herkennen is, met:

- een toepassing van tegenwerking door actoren uit de omschrijving van het kernconcept conflict, met informatie uit tekst 4 waarin deze tegenwerking te herkennen is 1
- een toepassing van het bereiken van de eigen doelen uit de omschrijving van het kernconcept conflict, met informatie uit tekst 4 waarin deze eigen doelen te herkennen zijn 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Er is sprake van een conflict omdat de Catalaanse regering aan de ene kant en de Spaanse regering aan de andere kant elkaar tegenwerken. De twee actoren werken elkaar tegen door aan de ene kant eenzijdig een volksraadpleging uit te roepen (r. 8-10) en aan de andere kant er alles aan te doen om de stemming te laten verbieden / voorkomen (r. 20-26; r.41-42) 1
- De actoren werken elkaar tegen om hun eigen doelen te bereiken. De Catalaanse regering heeft namelijk als doel om de Catalanen hun mening over wel of geen onafhankelijk Catalonië te laten uitspreken (r. 12-16), terwijl de Spaanse regering deze stemming niet wil omdat de regering stelt dat Catalonië volgens de grondwet bij Spanje hoort (r. 29-32) (en er dus volgens de Grondwet geen onafhankelijkheid mogelijk is) 1

b

Een juist antwoord bevat:

- een uitleg dat dit conflict een politiek conflict is, met een toepassing van het begrip politiek conflict 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Het conflict gaat over de wenselijke/huidige inrichting van Catalonië/Spanje als samenleving. Dit maakt het een politiek conflict 1

Vraag	Antwoord	Scores
15	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat het conflictmodel in tekst 4 te herkennen is, met een toepassing van een kenmerk van het conflictmodel 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een voorbeeld van dat kenmerk uit tekst 4 	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Het conflictmodel is in tekst 4 te herkennen, omdat de betrokken actoren ieder hun strijdmiddelen inzetten 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Zo blijkt uit tekst 4 dat een deel van de Catalanen zich mobiliseert als strijdmiddel (r. 1-3) 	1
16	maximumscore 1	
	burgers/Catalanen (r. 1) en de rechterlijke macht/constitutioneel hof (r. 25-26)	
	<i>Opmerkingen</i>	
	– <i>Het scorepunt alleen toekennen als beide actoren genoemd zijn.</i>	
	– <i>Geen scorepunt toekennen voor andere actoren (zoals de premier of regio-president).</i>	
17	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • het noemen van invoer/input, omzetting/conversie en uitvoer/output 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een redenering dat de protesten passen bij invoer/input 	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • invoer, omzetting en uitvoer 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • De protesten in tekst 4 passen bij de fase van invoer/input omdat burgers hier eisen/wensen naar voren brengen voor een verandering van het Spaanse politieke systeem 	1
18	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat uit tekst 5 blijkt dat de grondwet een politieke institutie is, met een toepassing van het kernconcept politieke institutie 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een voorbeeld uit tekst 5 bij het kernconcept politieke institutie 	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • De grondwet is een politieke institutie omdat er sprake is van wettelijke en dus geformaliseerde regels die de politieke machtsuitoefening van de Spaanse overheid ten opzichte van Catalonië reguleren 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Een van deze wettelijk vastgestelde regels is artikel 155 die de Spaanse overheid de macht geeft om tijdelijk de bevoegdheden van een autonome gemeenschap af te nemen (r. 10-15) 	1

Vraag	Antwoord	Scores
19	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat de grondwet een politieke machtsbron is, met de naam en een toepassing van het begrip politieke machtsbron 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • informatie uit tekst 5 waaruit blijkt dat de grondwet deze soort machtsbron is 	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • De grondwet is een politieke machtsbron omdat het een (legitiem) middel is voor de Spaanse overheid om dwang uit te oefenen 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Het uitoefenen van dwang blijkt in tekst 5, omdat de overheid tijdelijk de bevoegdheden van Catalonië kan afnemen (r. 12-15) 	1
20	maximumscore 2	
	Een juist antwoord bevat:	
	<ul style="list-style-type: none"> • een uitleg dat er sprake is van machtsgebruik als de Spaanse overheid de grondwet als machtsbron gebruikt, met een toepassing van het kernconcept macht, waarbij het beperken/vergroten van de handelingsmogelijkheden / het bereiken van de eigen doelstellingen wordt genoemd 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • een voorbeeld uit tekst 5 van het beperken/vergroten van deze handelingsmogelijkheden / het bereiken van deze eigen doelstellingen 	1
	voorbeeld van een juist antwoord:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Door gebruik van de grondwet als machtsbron kan de Spaanse overheid de mogelijkheden van de Catalaanse regering om Catalonië te besturen, beperken. Er is daarmee sprake van machtsgebruik 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Een voorbeeld van het beperken van deze handelingsmogelijkheden is het tijdelijk afnemen van de bevoegdheden van een autonome gemeenschap (zoals Catalonië) (r. 12-15) 	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

21 maximumscore 2

a

Een juist antwoord bevat:

- een omschrijving van het begrip externe soevereiniteit waaruit blijkt dat staatsgezag niet ondergeschikt is aan het gezag van andere staten 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Er is sprake van externe soevereiniteit als het gezag van een staat niet ondergeschikt is aan het gezag van andere staten 1

b

Een juist antwoord bevat:

- een uitleg dat Catalonië geen externe soevereiniteit heeft, met een toepassing van het begrip externe soevereiniteit en informatie uit tekst 5 waarin het ontbreken van externe soevereiniteit te herkennen is 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Uit tekst 5 blijkt dat de Spaanse overheid de macht heeft om van een autonome gemeenschap zoals Catalonië tijdelijk bevoegdheden af te nemen (r. 12-15). Catalonië heeft dus geen externe soevereiniteit omdat uit tekst 5 blijkt dat het gezag van de Spaanse overheid boven het gezag van de Catalaanse overheid staat 1

22 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat:

- een uitleg dat informatie ontbreekt over de steun voor het referendum onder de gehele stemgerechtigde bevolking / over het standpunt van de Catalanen die niet hebben gestemd, met een toepassing van het kernconcept representativiteit 1
- informatie uit tabel 1 die deze uitleg ondersteunt 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- In tabel 1 ontbreekt informatie over in hoeverre de stemgerechtigde bevolking die niet is gaan stemmen, ook voor onafhankelijkheid is. Zonder deze informatie kun je niet bepalen in hoeverre het besluit ook overeenkomt met het standpunt van alle Catalanen die vertegenwoordigd worden 1
- Uit tabel 1 blijkt namelijk dat minder dan de helft van de geregistreerde stemmers zijn of haar stem heeft uitgebracht 1

Opgave 4 Skateboarden

---

23 maximumscore 1

Een juist antwoord bevat een uitleg dat skateboarden te zien is als een geglobaliseerde sport, met een toepassing van het kernconcept globalisering en informatie uit de inleiding van de opgave waarin globalisering te herkennen is.

voorbeeld van een juist antwoord:

In de inleiding staat dat skateboarden is ontstaan in de Verenigde Staten. Nu nemen skaters uit alle continenten van de wereld deel aan de Olympische Spelen. Dit is een resultaat van het uitbreidingsproces van contacten tussen landen over zeer grote afstand en over landsgrenzen heen. Skateboarden is daarom te zien als een geglobaliseerde sport.

Opmerking

Alleen een scorepunt toekennen als de Olympische Spelen als indicatie van een geglobaliseerde sport wordt gebruikt.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

24 maximumscore 3

a

Een juist antwoord bevat:

- een redenering dat de skateboard-cultuur een subcultuur is, omdat de levensstijl deels overeenkomt met de dominante cultuur én deels afwijkt van de dominante cultuur 1
- informatie uit tekst 6 waarin een subcultuur te herkennen is 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- De skateboard-cultuur is een subcultuur, omdat het een levensstijl is die deels overeenkomt met de dominante cultuur én deels afwijkt van de dominante cultuur 1
- In tekst 6 staat namelijk dat skaters waarden delen die tot op zekere hoogte tegenovergesteld zijn of anders zijn dan waarden uit de mainstream-volwassenenmaatschappij (r. 14-20) 1

b

Een juist antwoord bevat:

- een redenering dat de gedeelde waarden uit tekst 6 de sociale cohesie kunnen bevorderen, met een toepassing van het kernconcept sociale cohesie 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Gedeelde waarden (r. 15) kunnen ervoor zorgen dat skaters het gevoel hebben een groep te zijn. Het gevoel een groep te zijn is een indicatie van sociale cohesie 1

25 maximumscore 1

Juiste antwoorden zijn (een van de volgende):

een houten plankje (r. 3) / bepaalde kleding (r. 7) / bepaalde accessoires (r. 7) / bepaald kapsel (r. 8) / bepaalde muzieksoorten (r. 9-10) / bepaalde producten (r. 11) / bepaalde merken (r. 11) / bepaalde uiterlijke verschijningsvormen (r. 26-27) / een fysieke stijl (r. 27-28)

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

26 maximumscore 2

Een juist antwoord bevat een redenering dat als je je een 'echte skater' noemt, dit iets zegt over je sociale identiteit, met:

- een toepassing van het begrip sociale identiteit 1
- informatie uit de inleiding van de vraag om sociale identiteit te illustreren en het onderscheid tussen 'echte skaters' en 'nepskaters' 1

voorbeeld van een juist antwoord:

- Als je je een 'echte skater' noemt, zegt dit iets over het beeld dat je als skater over jezelf hebt, dat is afgeleid van de kennis die je hebt over skaters 1
- Je zelfbeeld is dan afgeleid van de kennis over een 'echte skater', namelijk kennis over de kenmerken zoals het beheersen van skateboard-technieken. Je onderscheidt je daarmee van 'nepskaters' die wel skate-kleding dragen, maar niet (kunnen) skaten 1

27 maximumscore 1

Een juist antwoord bevat een redenering dat in het gebruik van de term 'nepskaters' uitsluiting te herkennen is, met een toepassing van het begrip uitsluiting en informatie uit de inleiding van vraag 26 die deze redenering ondersteunt.

voorbeeld van een juist antwoord:

Uit de inleiding blijkt dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen 'echte skaters' en 'nepskaters'. Door te spreken over 'nepskaters', in tegenstelling tot 'echte skaters', wordt aangegeven dat deze 'nepskaters' niet tot de groep 'echte skaters' behoren. Als je niet tot de groep mag behoren, is er sprake van uitsluiting.

5 Aanleveren scores

Verwerk per examinator in de applicatie Wolf:

- de scores van de alfabetische eerste vijf kandidaten voor wie het tweede-tijdvak-examen de eerste afname is én
- de scores van alle herkansende kandidaten.

Cito gebruikt beide gegevens voor de analyse van de examens. Om de gegevens voor dit doel met Cito uit te wisselen dient u ze uiterlijk op 27 juni te accorderen.

Ook na 27 juni kunt u nog tot en met 30 juni gegevens voor Cito accorderen. Deze gegevens worden niet meer meegenomen in de hierboven genoemde analyses, maar worden wel meegenomen bij het genereren van de groepsrapportage.

Na accordering voor Cito kunt u in Wolf de gegevens nog wijzigen om ze vervolgens vrij te geven voor het overleg met de externe corrector. Deze optie is relevant als u Wolf ook gebruikt voor uitwisseling van de gegevens met de externe corrector.

derde tijdvak

Ook in het derde tijdvak wordt de normering mede gebaseerd op door kandidaten behaalde scores. Wissel te zijner tijd ook voor al uw derde-tijdvak-kandidaten de scores uit met Cito via Wolf. Dit geldt **niet** voor de aangewezen vakken.

6 Bronvermeldingen

---

tekst 1	Smeets, M.E., Schram, K., Elzinga, A., & Zoutendijk, J. (2019). Alerte burgers, meer veiligheid. De werking van digitale buurtpreventie in Rotterdam. Geraadpleegd op https://hetccv.nl/fileadmin/user_upload/Alerte_burgers__meer_veiligheid_rapport.pdf
tekst 2	Kamerman, S. Buurtpreventie-apps zijn prettig maar verder nutteloos. (2019, 11 september). NRC.nl. Geraadpleegd op https://www.nrc.nl/nieuws/2019/09/11/buurtpreventie-apps-zijn-prettig-maar-verder-nutteloos-a3972947 . 11 september 2019
figuur 1	CBS, RIVM en Trimbos-instituut (2017). Vooral hoogopgeleiden roken minder. Geraadpleegd op https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2017/22/vooral-hoogopgeleiden-roken-minder
tekst 3	naar: Glenn, N.M., Lapalme, J., McCready, G., Frohlich, K.L. (2017). Young adults' experiences of neighbourhood smoking-related norms and practices: A qualitative study exploring place-based social inequalities in smoking. <i>Social Science & Medicine</i> , 189, 17–24 (vrij vertaald)
inleiding	
vraag 13	website VVD. (2020, 20 november) Geraadpleegd op https://www.vvd.nl/standpunten/roken-en-drinken/
tekst 4	Zoutberg, R. Honderdduizenden Catalanen verwacht bij historisch Diada protest. (2017, 11 september). NOS.nl. Geraadpleegd op https://nos.nl/artikel/2192442-honderdduizenden-catalanen-verwacht-bij-historisch-diada-protest.html
tekst 5	Vidal, K. Wat wordt het? De-escaleren of Catalaanse roulette? (2017, 3 oktober). <i>De Morgen</i> . Geraadpleegd op https://www.demorgen.be/nieuws/wat-wordt-het-de-escaleren-of-catalaanse-roulette~b3c771d8/

- tabel 1   naar: Wikipedia. Geraadpleegd op https://en.wikipedia.org/wiki/2017_Catalan_independence_referendum#cite_note-Results-1 (vertaald)
naar: Overheid van Catalonië (2017). Geraadpleegd op
http://www.govern.cat/pres_gov/govern/ca/monografics/303541/govern-trasllada-resultats-definitius-referendum-l1-doctubre-parlament-catalunya.html (vertaald)
- tekst 6   naar: Buckingham, D. (2009). Skate Perception: Self-Representation, Identity and Visual Style in a Youth Subculture. In Buckingham, D., Willett, R. (red.) Video Cultures. Media Technology and Everyday Creativity. p.134 (vrij vertaald)

maatschappijwetenschappen havo

Centraal examen havo

Tijdvak 2

Correctievoorschrift

Aan de secretarissen van het eindexamen van de scholen voor havo,

Bij het centraal examen maatschappijwetenschappen havo:

Op **pagina 6**, bij **vraag 3** moet bij het **tweede** scorepunt van 'Een juist antwoord bevat'

- een toepassing van standaardgedrag patronen uit de omschrijving van het kernconcept institutionalisering en informatie uit tekst 1 die deze redenering ondersteunt 1

vervangen worden door:

- een toepassing van standaardgedrag patronen / **het reguleren van gedrag** uit de omschrijving van het kernconcept institutionalisering en informatie uit tekst 1 die deze redenering ondersteunt 1

Toelichting:

Reguleren van gedrag is ook een onderdeel van het kernconcept institutionalisering. Indien een leerling een correct antwoord geeft met dit onderdeel van het kernconcept, daarbij gebruikmakend van tekst 1, moet het scorepunt worden toegekend.

en

Op **pagina 9**, bij **vraag 8** moet altijd het **tweede** en **derde** scorepunt worden toegekend, ongeacht of er wel of geen antwoord gegeven is, en ongeacht het gegeven antwoord.

Toelichting:

Kandidaten wordt uitleg gevraagd op basis van figuur 1. In deze figuur is een verband tussen roken en gezondheid echter niet af te leiden. De vraag had naar een redenering op basis van figuur 1 moeten vragen.

NB

- a. Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe in zowel de eigen toegekende scores als in de door de eerste corrector toegekende scores en meldt deze wijziging aan de eerste

corrector. De tweede corrector vermeldt daarbij dat deze late wijziging een gevolg is van de aanvulling door het CvTE.

b. Als eerste en tweede corrector al overeenstemming hebben bereikt over de scores van de kandidaten, past de eerste corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe en meldt de hierdoor ontstane wijziging in de scores aan de tweede corrector. De eerste corrector vermeldt daarbij dat deze late wijziging een gevolg is van de aanvulling door het CvTE.

c. Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren. Dit dient om de onderzoeksgegevens gelijk te trekken aan de gegevens zoals die, na wijziging, in de schooladministratie voorkomen.

Het CvTE is zich ervan bewust dat dit leidt tot enkele aanvullende handelingen van administratieve aard. Deze extra werkzaamheden zijn in het belang van een goede beoordeling van de kandidaten.

Ik verzoek u dit bericht door te geven aan de correctoren maatschappijwetenschappen havo.

Namens het College voor Toetsen en Examens,

drs. P.J.J. Hendrikse,
voorzitter